

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓÍRAT.

1. szám
1892.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.

261. sz.
1913.

Elfáradás és kifáradtság.

Irta: Gaál István.

Tartok tőle, hogy ezzel a két szóval nem sikerül elég élesen, világosan érzékeltetni azt a jelentős különbséget, ami a két rokon fogalom között van. A közös névvel fáradtságnak mondott betegség ugyanis legalább kétféle.

Az *elfáradás* szót alkalmazzuk szorosan csak a betegségnek *akút* formájára, amely akkor lép föl, amikor a különben teljesen egészséges szervezetet ennek egyszeri teljesítő képessége határáig dolgoztatjuk. Hogy csak a legegyszerűbb példát mondjuk: ha a súlyzót annyiszor emeljük egymásután, amíg többé nem bírjuk. Természetes, hogy hosszabb-rövidebb szünet után újra kezdhetjük, addigra az elfáradás utolsó nyomai is eltűntek. Az elfáradás tehát nem mondható káros hatásúnak s hogy mégis betegségnek minősítjük, ezt csak a legtágabb értelemben véve tehetjük, annak alapján, hogy az erősen dolgozó izomszövetek bizonyos bomlási termékeket választanak ki, amelyek — a vér útján eljutva — megmérgezik az idegszövetet.

Már *Lavoisier* is rájött, hogy a fáradtság általában bizonyos kémiai folyamatokkal függ össze, mert a testben az elégségi processus egyik eredményének hamunak kell lennie. S tényleg a dolgozó izomban vízben és alkoholban oldható új anyagok keletkeznek. *Dubois-Raymond* szerint a pihenő izom alkalikus, a dolgozó pedig savanyú reakciót ad. *Ranke* a fáradt izomszövetből nyert kivonatot pihent izomszövetbe befőcskendezte s tényleg ebben is mutatkozott a fáradtság. Legtöbbet azonban *Mosso*-nak köszönhetünk ezen a téren, aki különösen békákon végzett tanulságos kísérleteket. Mindezen vizsgálatok alapján általánossá vált a fölfogás, hogy az izmok is termelnek ártalmas toxinokat, amelyek az idegszövetet megmérgezik s így ezt is fáradttá teszik. Viszont azonban a test föl van szerelve olyan anyaggal is, amely ezeket a károsan ható bomlástermékeket közömbösíti. Ezt kreatinnak nevezik. Kimu-

tatott dolog, hogy a sportoló emberek izmaiban több a kreatin, mint másokéban. És amíg ez a kreatin elegendő a keletkező toxin közömbösítésére, addig nincs is elfáradás és fáradtság, csak ha ez elfogyott. Ekkor kell pihennünk, hogy újabb kreatin képződhessen és a fölgyűlt toxint közömbösítse.

S abból, hogy az izomszövet elfáradása, illetőleg a fáradtság általában az idegszövetre is áttérjedhet, egyrészt az következik, hogy a testi munka nem frissíti föl a szellemi munkaerőt, másrészt pedig az idegrendszer fáradtsága az izomrendszerrel, illetőleg az egész szervezettel is érzeteti hatását. Ezt különben kézzelfoghatólag is bebizonyította Mosso az ugynevezett ergo-graffal.

De míg az elfáradás sohasem leverő érzés, sőt, amint különösen gyermekeken tapasztalhatjuk, a test gyakran valósággal megkivánja, mint a fülledt nyári levegő a zivatart, a krónikus fáradtság (talán használható lenne erre a *kifáradtság* elnevezés!) igazi levertség. És ami igazán különös, a krónikus fáradtságot sok esetben az illetők nem is veszik észre, holott pedig — mint *Wantrop W.* írja, — korunk igen nagy, talán legnagyobb betegsége. Pontosabban talán azt mondhatók, hogy nem is egy betegségfaj, hanem sok betegségnek a szefoglató közös törzse. Sok esetben nem is jut eszünkbe, hogy vagyoni romlásnak, morális eltévelyedésnek, sőt gonosztetteknek egyenesen a szervezet kifáradtsága az eredeti oka. Azt már világosabban láthatjuk, hogy pl. az agyoncsigázott hivatalnok mily könnyű prédája bármely betegségnek, amelyet egyébként könnyen elkerülne, vagy túlélne.

Wantrop szerint az idült fáradtságnak, a kifáradtságnak abban rejlik a veszélyes volta, mert -- min. előbb is mondtuk -- a paciens nem ösmeri állapotának veszélyességét. Tényleg nehéz is a baj megállapítása. Sokszor épp azok panaszkodnak fáradtságról, akik valójában nem is dolgoznak, míg a tényleg kifáradtak már — nem ismerik a fáradtságot. Ez utóbbiak közé főként azok a tudósok, művészek tartoznak, akik lelkesedéssel, odaadással dolgoznak műveiken.

Hogy ily általános a kifáradtság, oka egyenesen mai kultúránk. Senki sem kiméli embertársát; még ha nem is szándékosan, de folyton zavarja nyugalmát, vagy szípolyozza életerőit.

A leggyakoribb eset (különösen nagy városokban) hogy álmát zavarják az embernek, ami jelentős kifárasztó tényező.

A mai viszonyok szerint az emberiség általában nem is érzi az élet örömeit: nincs meg az *életélvezet érzete*. Megpróbáljuk ugyan ezt mindenféle szórakozással pótolni, de a szórakozások -- amint a föntebbiekből is egyszerűen következik: -- csak újabb, legfőlebb más színezetű fáradtságot eredményeznek.

A baj jelentőségét s a mai szérumos divatot tekintve, nem is lephet meg bennünket, hogy egy müncheni bűvár, *Weichard* dr. állítólag már föl is találta a fáradság elleni szérumot. A hírek szerint saját magán sikeresen kísérletezett vele s ajánlja nemcsak meneteléseknél, hanem neuraszthéniásoknak és láb-badozóknak is. (Szinte csodálatos ezek után, hogy a mai háborús világban nem alkalmazták a hadseregek menetelő képességének fokozására).

De ha a szérumos eljárásnak lenne is komoly sikere, bizonytalán még jobb eredményt érhetnénk el, ha a bajt szem elől nem tévesztve, az egész vonalon egységesen járnánk el ellene. Természetesen a legelején, a gyermeknevelésen kell kezdenünk, majd pedig a társas életnek egyes kinövéseit ebből a szempontból is reformálni. Így a kifáradság megszűnnék mint tömegbetegség. Ezután az egyes eseteket könnyű lenne szemmel tartani és gyógyítani.

De legvégül sem állhatom meg, hogy ki ne emeljem: a legszenvédélyesebb túristáskodás sem eredményezhet idült fáradságot!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Barangolások a Bihar-hegységben.

Írta: Dobos Gergely.

I.

Amikor ezelőtt négy évvel olyan gyönyörű július végi időben, amilyenről az idej és tavalyi esős nyár után már csak halvány emlékeink vannak, a nagytömegű Bihar hegységnek, amely a három Körös, a Hideg és Meleg Szamos, az Aranyos s számos kisebb és nagyobb patak vízvidékét magában foglalja, a legszebb részeit bejártam, már akkor arra az elhatározásra jutottam, hogy e vidéket nem útoljára kerestem fel.

Ennek a hegységnek legszebb és legérdekesebb tájéakai a szorosan vett erdélyi részeken kívül terülnek el. A terjedelmes Biharmegye keleti szélén vannak azok a mészkőtömegben alakult gyönyörű sziklaszorosok, természetes alagutak, vízesések, jég-, cseppkő- és csontbarlangok, amelyeknél nagyobbakat másutt is, szebbeket azonban aligha, oly nagy számban és változatosságban pedig soholsem találhatunk.

Abban a több ezer holdnyi rengeteg fenyvesben, amely Kolozs, Bihar, Torda-aranyos és Aradmegyéknek egymással szomszédos határát borítja, különösen Biharmegyében van három kiváló, és bár nehezen járható, de turisztaszempontból legérdekesebb tájék: a Szamosbazar, a Csodavár és a Galbina sziklaszorosa. Ezeknek a bejárásáról már négy évvel ezelőtt beszámolt folyóiratunk hasábjain Losonczy János társunk, első bihari kirándulásunknak tervezője és vezetője (Erdély

XVIII. évf. 7—8. sz.) Nem is ide vezetem én most az olvasót, hanem inkább e hegység cseppkő- és csontbarlangjaiba hívom meg egy kis látogatásra, majd pedig, ha már megelégtünk a föld alatt, akkor a Nagybihar csúcsára is felemelkedhetünk egy kissé, nem épen a XX. században dívatos módon — repülőgépen, hanem csak úgy more patrio, az apostolok lovain. Persze tekintettel lévén a már erősen „ősziesre” vált időjárásra, mindezt csak visszaemlékezésemben cselekedjük meg, ami távolról sem olyan érdekes, mint valóságban, de mindenesetre —nem is olyan fáradságos.

Ott kezdem, hogy ez évben július 24-én napfényes reggelen szálltam le Élesd község őrházánál a vonatról. Itt kellett találkoznom Ébner Sándor csiksomlyói tanítóképző tanárral, aki a közelben lévő igrici csontbarlangban dr. Roska Márton archeologus társaságában egyebek között barlangi medve csontvázat kutatott. A barlangnak, abban az ásatásoknak, valamint a kiásott csontoknak s a részben már összerakott két méternél hosszabb medvecsontváznak megtekintése után már d. e. 10 órákor felültünk Ébner barátommal együtt a nagyváradi vonatra, hogy ezúttal a Fekete Körös felől járjuk be a szorosabb értelemben vett Bihar-hegység déli részét, főképen pedig e vidék barlangjait.

Nagyvárad egy részének futólagos megtekintése után még a délután folyamán felkerestük Félix fürdőt is és mire ennek meleg forrásait kiélveztük a fürdőkádban, már búcsút vehettünk a napfényes szép időtől is.

Szitáló esőben szálltunk fel a vaskóhi vicinálisra s feneketlen sárba léptünk le róla a végállomáson. Másnap reggel borult időben vágunk neki három napra tervezett gyalogos útazásunknak s Vaskóitól kimenet nem is kimélt meg az eső, még a szomszéd községig sem, bőven hűllatolt áldásától. Szakadó esőben s térdigérő sárban jutottunk el nagynehezen Kísszegyesdre, ahol addig-addig alkudoztunk az utca feneketlen sarában egy jámbor vezetővel, míg az eső is elállott s így most már hármásban indultunk a kísszegyesdi határban levő József tóherceg cseppkőbarlanghoz vivő útnak.

Útat mondtam, pedig dehogy is volt ott út, ahol mi mentünk. Patakmeder, persze tele vízzel, kavicsstörmelék, gypces hegyoldal, hegygerinc, völgy, erdő, legelő, kaszáló, de főképen sár, nagyon sok sár volt az, amin át kellett gázolnunk. Pedig a barlanghoz, bár a régibb kiadású katonai térképen nincsen megjelölve, igen könnyen és igen rövidesen, vezető nélkül is el lehetne jutni, ha az a patak, amely Kísszegyesd községen is keresztül folyik, nem tenne meg egy pár kilométer útat jó mély sziklamederben, ahol a vízzel szemben gázolni teljesen lehetetlen. A barlang pedig e patak mellett fekszik a Barlójisza nevű hegy déli oldalában, A barlanghoz igyekvőknek pedig hosszú kanyargós ösvényeken nemcsak ezt a 771 m. magas hegyet, hanem előbb még nyugati szomszédját, a majdnem ugyanilyen magasságú Magurát is (hol nincs itt Erdélyben Magura nevű hegy?) meg kell mászni.

A barlang kapuja meglehetősen nagy, majdnem akkora, mint a meziádi barlangé. A belseje egy főfolyósóból és jobbról-balról ebbe betorkolló számos folyósóból áll. A nagyobb tömegű, de kevésbé bízarr cseppkőalakulatokat mindjárt a főfolyósó elején megtaláljuk, de minél beljebb megyünk a kissé emelkedő talajon, annál érdekesebb, változatosabb és csipkézettebb cseppköveket láthatunk. Meglepően szépek különösen a sűrű mésztartalmú víztócsák szélén lerakódott lépcsőzetes peremek, amelyek egymásfölött emelkedő sorozatukban még a meziádi barlang ilyen részeinek szépségével is vetekednek. Ilyen alakulásokat

még a mellékfolyósók egyikében-másikában is találunk, más elágazásban llenben a talajt egészen betöltő víz miatt be sem hatolhattunk.

Két részletet is le akart fényképezni útitársam, de — a magnézium az oka, vagy egyéb körülmény, — sajnálatunkra egyik sem sikerült. Egyébként egy néhány ritkább fajta vak bogarat is találtunk azokon a korhadó léceken, amelyek valamikor a barlang egyes részeinek elnevezését jelző bádogtáblákat tartották. Itt-ott a barlang talaján ásatások nyomait is felfedeztük, de — bár a vezetők csákányával e megkezdett árkok oldalaiból mi is lefejtettünk itt ott egy-egy darabot, barlangi medve csontot még sem találtunk. Ehez különben is alaposabb felszerelés és több idő kell, mint amilyennel és amennyivel mi rendelkezünk.

A barlangból kijövet örömmel üdvözöltük a foszladozó felhők között előbukkanó, bár erősen bágyadt délutáni napfényt s bosszúsággal eltelve arranemvaló bicskánkkal feszegettük a makacsul ellenálló konzerves dobozaink tetejét. Jól benne voltunk már a délutánban, amikor a tűznél sovány ebédünket s nedves ruhánkat úgy, ahogy megmelegítve azzal a boldog tudattal kapaszkodtunk fel az 1440 m magas Prizlop meredek északi oldalán, hogy a jóllakott embernek még nehezebb a hegymászás, mint nekünk ezidőben.

Emlékezetes volt előttem a Prislop teteje s az onnan élvezett kilátás már azért is, mert négy évvel ezelőtt a Galbinából jövet épen e hegy oldalában veszítettük el iránytűnket s éppen ott tévedtünk el emiatt a sűrű erdőben annyira, hogy csak 3—4 órával később érkeztünk Rézbányára, hogy ott korgó gyomrunkat s hét nap alatt kiüresedett hátizsákjainkat újból megtölthessük. Most, négy év múltán is azon a helyen pihentünk meg, ahol egykor az első bizonyos tájékozást szereztünk arról, hogy voltaképpen hol is vagyunk.

Mint akkor, úgy most is Rézbánya volt napi útunk végcélja, de most még előbb a fonóházai kisebb és könnyen megközelíthető barlangot látogattuk meg. Ennek szűk nyílása előtt vezetőkkel már erős szűrőleltben intéztük elszámolásunkat, aminek eredményeképpen egy kis maradék szurokfáklyát is magunkhoz váltottunk. Ezzel s két szál gyertyával jártuk be a körül-belül ötven méter mély egynyílású barlangot, amelyben csak itt-ott lehet dúrvább cseppkőalakulatot látni. Csontokat előtünk itt is kutattak, ennek nyomait jelző árkokat találtunk, de csontot benne nem. Bár alaposabb kutatás úgy itt, mint a József főherceg barlangban eredményre vezetne.

Sötétben, de meglehetősen derült ég alatt találtuk magunkat a barlangból kijövet este fél kilenckor. Elég korainak találtuk az időt arra, hogy egy nem is nagyon meredek erdős hegyháton átkelve Rézbányára menjünk be éjjeli szállásra, annál is inkább, mert ez az egész út nem több három kilométernél. Ballagtunk is szép csendesen a holdvilágtalan, csillagos éjszakában s eszünkbe sem jutott az a sok mindenféle akadály, amelyeknek leküzdése után csak 11 órára lett fáradságunk jutalma egy barátságos szénapádlás. Csak egészen röviden sorolom fel, hogy magas sövénynyel bekerített s széles árokkal körülvelt kaszálón kúszással, mászással s tövisbokron fenakadással kétszer keltünk át, eközben Ébner barátom kezében tartott kalapját is elveszítette, majd mély vízmosás fenekéről nagy örömmel pillantottunk meg a távolban egy világos ablakú házat, ami nemsokára szentjánosbogárnak bizonyult. Mindezt cselekedtük pedig hol egy kimerülőfélben levő villamos zseblámpa gyér világításánál, hol pedig egy maradék gyertyaszál lobogó fényénél. Este 10 óra után sétáltunk be Rézbányára a görög keleti templom mellett.

A menetet megnyitotta kistermetű, nagybajuszú, hosszúhajú utitársam, kezében egy szőlő lobogva égő gyertyával, zsebeiben bogarakat tartalmazó spirituszos üvegtubusokkal, hátán a zsákkal, — kalap nélkül. A menet folytatása és vége sovány ábrázatú jómagam voltam, nyakig gombolt felsőkabátban, oldalomon fityegő messzelátóval, hátamon zsákkal s másfélméter hosszú, szegesvégű, exotikus bambusznád botommal. Természetes, hogy aki ezt a furcsa bevonulást meglátta, azonnal becsapta orrunk előtt az ablakot s nem várta, míg valamelyik ilyen furcsa szerzet megszólal. (Gondolom, egyik-másik asszonyszemély még keresztet is hányt magára nagy ijedtében) Mi pedig, minden kérdezősködési szándékunk emígy meghiusulván, vaktában indultunk el jobbra az előttünk kétfelé való utcában s csak amikor már a község végén voltunk, jutottunk annak a tudatára, hogy mégis csak balra van a vendéglő. A vendéglőt a péntek esti fényes gyertyavilágosságról könnyen fel is ismer-tük, de nem valami bizalomgerjesztő külsőnk s hozzá még a kapúsar-kának kifordítása árán való behatolásunk egy félórai alkudozás után is csak annyira győzte meg a vendéglősnek ágyból kizavart fiát a mi jámbor mivoltunkról, hogy bérese közvetítésével a szomszéd házban egy iparosforma öltözetű embernél eszközölt ki részünkre egy szénapadlásból álló lakóosztályt.

Ez is megfelelt a mi igényeinknek s szombatn korán reggel fárad-ságunkat jól kipihenve kerestük fel a vendéglősnek már nyitva levő bolt-ját egynemely élelmiszer-kiegészítés és kalapvásárlás végett. Itt tudtuk meg, hogy az állami bányászat, amely négy év előtt, amikor először itt jártam, még valaminnyire tengődött, két év óta teljesen megszűnt s a község, melynek közelében ma is annyi a természeti kincs, mint vas, réz, ólom, ezüst, mangán, alumíniumtartalmú érc s miegyéb, még rohamosabban halad a visszafejlődés útján, mint eddig.

Elég furcsa állapot itt különben az is, hogy bár Rézbányától ke-letre a torda-topánfalvi országútnak több, mint harminc kilométer hosszú kocsival is járható folytatása van, addig Rézbánya községbe kocsival csak az ellenkező oldalon, nyugatról lehet bemenni. Más kijárás nincs, csak gyalog, vagy lóháton (mokánylóval), pedig Rézbánya nagyközség a Nagyaranyos völgyében végignyúló kocsitút végétől nem több, mint 20 kilométer. De hát ez így van s amíg másképpen lesz, addig is ka-paszkodjunk fel a Nagybihar tetejére. Nem kis fáradság ez, ha elgon-doljuk, hogy Rézbánya a tengerszin felett 461 m magasan fekszik, a Nagybihar főcsúcsa pedig 1849 m. Ezt az 1388 m. emelkedést pedig nem több, csak éppen 15 km. hosszú úton kell megtenni. Hozzá még forrón süt a nap egészen 1506 m. magasságig, ahonnan csak öt kilo-méter van még hátra a tetőig. De a hátrahagyott tíz kilométer a köz-ben tartott sűrű pihenőkkel együtt igénybe vett már vagy négy órát, ami éppen elég arra, hogy a napfényes idő dörgedelmes, felhős, jég-esős, zuhogó záporos, majd ködös s végeredményében sűrűn és kitar-tóan szitáló esős s valóban novemberi hideggé (július végén!) változ-zék. Ebben volt részünk azon a különben elég kényelmesnek mondható öt kilométeres úton, amelyet a Nagybihar gerincén végigvonuló ösvé-nyen tettünk meg a főcsúcsig. Ködfoszlásával gyönyörű kép tárult elénk kelet felől, ahol egészen jó bepillantást nyertünk abba az erdős dom-boktól hullámos katlanba, amelyben Szkerisora és Lepus községek el-szórt házai között a Nagyaranyos legfelső folyása, meg az erdős hegy-szorosban vadul rohanó Girdapatak húzódik. Egészen jól látszik ide a Girdába torkolló vad Ordinkus szűk völgyszorosának két szakgatott sziklafala is.

A Nagybihar csúcsáról zúgó szélben, vacogó fogakkal telepedtünk le a felborult háromszögelési gúla egyik gerendájára. Ezt az elég hatalmas és nagy kövekkel jól megtámasztott alkotmányt sem kimélte a szél. Hogyan kimélt volna hát minket, gyámoltalan hegymászókat? És ha már mégis elég erősen álltunk a lábunkon, ázott ruhánkon keresztül fúj be annyira, hogy nem sokáig gyönyörködhattunk innen abban a hatalmas területben, mely tőlünk nyugatra a Fekete- és Fehér-Körös között nagyobbára Aradmegyében, keletre pedig a Nagy- és Kis-Aranyos között Torda-aranyosmegyében terül el. Pedig e kép borult időben, ha a ködöt is szétfújta már a szél, elég tiszta, talán még tisztább, mint négy évvel ezelőtt láttam egy szép napfényes délelőtt. Akkor a felszálló pára sejtelmes fátyolba burkolta a tájat, most azonban a komor sötét környezet egészen más hangulatot kelt a szemlélőben is. Még a nem egészen 20 kilométer távolban levő Moma-Kodru gerinc is más képet nyújt ilyen borult időben, mint napfényben, bár ez, hacsak sűrű köd nem fedi, innen a Nagybiharról mindig igen jól s a valóságnál is közelebb látszik.

A csúcsról már az aradmegyei határ felé ereszkedünk le s lassanként elálló esőben, de bokáig érő ragadós sárban ereszkedünk lefele abban a sűrű fenyvesben, amely a Kisaranyost tápláló patakokat rejtí magában. Nem egészen egy óra múltán már újból benn vagyunk Torda-aranyos vármegyében a Kisaranyos és Mikoja patak között. Addig megyünk délre, majd délkeletre, míg a két patak egyesül s innen már egyenesen keletre vezet az eddigiek után elég jónak mondható útunk, míg erős szürkületben elérkezünk a Felsővidrától nyugatra levő kincstári erdőrházba, Itt Dán Albert erdőőrnek barátságos vendégszeretetéséből kényelmes pihenőre s éjjeli szállásra találtunk, majd reggelre kelve Felső-, Középső- és Alsóvidrán s Kisponoron keresztül Topánfalváig végigmegyünk a Kisaranyosnak eddig még fel nem keresett völgyén. Ébner barátom e völgyben is kísérletet tett egy párszor fényképfelvételre, de a borult idő miatt e kísérletek nem igen sikerültek. A sok eső és állandóan nedves levegő miatt pedig a fényképező gép faállványa is annyira megdagadt, hogy mozgásra az állvány feje letört s ezt, vasárnap lévén, az ezermester hírében álló vidrai esztergályos nem akarta megcsinálni. Különben erre még hétköznapon sem vesztegettünk volna sok időt, mert délben el akartunk érkezni a topánfalvi állomásra, hogy onnan Tordán keresztül hazautazhassunk. Ez a szándékunk sikerült is, pedig időt töltöttünk még a vidrai Csigahegyen is a csigakövéletek válogatásával. Középsővidrán még egy lóháton érkező lakodalmas menetet is megszemlélünk, ahol nemcsak a vőlegény és a menyasszony, meg az egész násznép, hanem még a kéttagú vonós-zenekar is lóháton érkezett az anyakönyvvezető elé. Szép napfényes időben hagytuk ott a lakodalmasokat, de nemsokára sűrű menyőrgés között zúdult a nyakunkba egy hatalmas zápor, ami elől egy közellevő malomba menekültünk. Ide jött nemsokára azután egy ugyancsak Topánfalvára igyekvő kocsis gazdája is, aki eső múltával, mint olcsó alkalmi fuvarát vitt bennünket idejében Topánfalvára, úgy, hogy ott még megebédelni is elég időnk maradt. Ebéd után amúgy is a két kilométerre levő vasúti állomás felé igyekvő alkalmi fogatunkkal találkoztunk s a gazda jóvoltából ráadásul még ide is szokatlanul kényelmesen — kocsin mentünk. Innen Tordáig pipás napszamosok között útaztunk, Kolozsvárra jövet pedig a gyorsvonat útasai között mi, nyakig sáros túristák részeseitünk olyasféle pillantásokban, mint amilyenekben mi részeseitettük eddig útitársainkat. Itthon pedig hű barátunk és négy napon át kísérőnk, a szakadó zápor-eső fogadott.

A régi Bozos-tó Szent-Miklós (Kolozs m.) határán.

Irta: **Orosz Endre**

«Apahidán valamivel felül volt 1469-ben egy sok pörlekedést okozott halastó. Hogy jól gondozott, értékes tó lehetett, mutatja az, hogy monoszlai *Csupor Miklós* erdélyi vajda 100 arany forintot is mert reá kölcsönbe adni. Az 1469-beli oklevelek nevét nem emlegetik, de valószínűleg azonos az 50 évvel későbbi oklevélben szereplő *Bozos-tó*val. Értéke nyilván hanyatlott azóta, mert gazdája csak 12 forintra tudta bezálogosítani». *Sztripszky Hádornak* az erdélyi régi és mai halastavakat összefoglaló munkájából¹ idézem e sorokat, melyeknek nyomán érdeklődni kezdtem a fentnevezett tó holfekvése iránt. Az Apahida és Szent-Miklós közötti 3 km.-nyi területen nem kellett sokat keresgélnem. Annál inkább könnyebb volt pedig célhoz jutnom, mert az egykori tó medrét szegélyező nádasokból egy jókora darab még napjainkban is megmaradt ennemű minőségében. Kikérdeztem a 60 éven felüli öregeket s így ezeknek nyilatkozataival egybevetve a helyi körülményeket, sikerült teljesen kétségtelenül megállapítani az egykori tó holfekvését. A kikérdezett egyének ugyanis mind egyértelműen azt vallották, hogy 1870. előtt a jelenlegi *Apahida Máv.* állomás területét egy nádas tó (Teu Glimejé) foglalta el, melyet a *Magyar Keleti Vasút* Kolozsvár—apahidai vonalrészre építkezésekor részben lecsapoltak, részben pedig feltöltöttek és pályaudvarrá alakítottak át. De mindezekon felül végre még az időjárás is segítségemre szegődött, mert az 1912-ik évi szokatlanul esős esztendő őszén — amilyenre az öregebb emberek egy félszázadon át is alig emlékeznek, — a mélyedések mindenütt megteltek csapadékvizekkel s az 1913. év kora tavaszán befagyott állóvíz szemléltetően is megmutatta nekem a tó egykori kiterjedésének határait.

A felemlített összes körülmények tekintetbe vételével tehát az eltűnt *Bozos-tó* területét a következőkben állapíthattam meg. Chronologiai sorrendben tárgyalva az adatokat, ennek a tónak természetesen a legrégebb, mondjuk: történelem előtti kori kiterjedése volt a legnagyobb, amikor még semmiféle emberi beavatkozás nem kisebbítette meg a felgyűlt tavak és mocsarak vizeit. Ekkoron a szamosfalvi diluviális terrasztól kez-

¹ L. Az Erdélyi Halászat ismeretéhez. Kolozsvár. 1908. pag. 41.

dődőleg úgyszólván egy összefüggő hosszú tó sorozat húzódott végig a Szamos mentén, melynek nemcsak kétoldali párkánysíkjait (terrasse), hanem a völgyfenéken kiemelkedő földhátakat, dombokat is elfoglalták az ősemberi betelepülők folyton terjeszkedő néptörzsei. Egész sorát ismerjük az őstelepeknek és lanyahelyeknek, melyek közül ez alkalommal éppen csak a szentmiklósi «szamosparti» őstelepet emelem ki,¹ mivel ez a hajdani Bozos tó szélén azon a földhátan feküdt, amelyet egyfelől a Kis-Szamos, másfelől pedig a Pata határából idefolyó Sós-patak eróziója hozott létre s amelyen később Szamos-Szt.-Miklós pusztája is keletkezett.² A 10.5—9 sz. km. jelző kőoszlopok közé eső ezen domborulattól tehát lehúzódtott a tó egészen a Máv. Apahida állomáson alúl a 12.6. km.-nél lévő másik földhátig.

Az őskori Bozos tó területe azonban a legelső történelmi kulturnép — a rómaiak — megjelenésével változást szenvedett, mert a Napoca-Congri (Kolozsvár—Szamosujvár) között Kr. u. a II-ik század első felében kiépített hadi műút, ha a Szamos folyó által való elárasztásnak és elmosatásnak kitenni nem akarták, kénytelenek voltak inkább itt a jobbparti hegyvonulat aljában terjengő tavon átvezetni, ami nagyobb munkát adott ugyan, de hát a rómaiak munkáerőiben nem szűkölködtek. Annak igazolására, hogy a római út Apahidán is keresztül vonult a mai hídig s nem mint Torma Károly állítja,³ hogy «Apahidán felül a Szamos vizének vezetett», a következő lelőhelyeket sorolom fel mindenütt a Szamos jobbparti melőléről:

1. A fentebb említett «Szamosparti őstelep» praehistorikus edénycserepei között kétségtelen rómaiak is jönnek elő.

2. Az áll. út jobboldalán, a 11.3—5 km. jelzőkövek közé eső Pripor nevű terraszon római épülettromokat és edénycserepeket fedeztem fel a szántókon.

3. Az áll. út és a Kolozs felé kiágazó út összeszőgelésénél (13.1—2 km. közt) római pectinarius (fésűs)-műhelyre bukkantak a munkások.

4. Az apahidai Darvas tó mögötti kis völgyből (Dupe gyálu la teu) a Torma Károly által is emlegetett római épülettromokat s az ugyanott talált Dis Paternek és Proserpinának szentelt ara votívát (fogadalmi oltárkö) idézhetem. (18-ik l.)

5. Az apahidai gyógyszerész telkén (14.3 km.) kavicsrostálás közben felíratos követ és római cserepeket ástak ki az áll. út közvetlen közelében.

6. Apahida községházának 1900. év nyarán végzett földmunkálatai közben egy hullámvonalas díszű, szürke urna került elő, benne égetett emberi csontokkal.

7. A Girja patakának a vágóhíd melletti terraszán, mely a 14.5—6 km. jelzőkkel szemben fekszik, római épületek alapfal maradványai mutatkoznak s ugyaninnen szép hullámdíszes római urnatöredékeket gyűjtöttem.

¹ Orosz Endre: Hús ismeretlen ősemberi telepről. Erdélyi Múzeum. 1903. évfolyam 91. l. 7. sz.

² L. Special-Karte. Z. 18. Col. XXIX. Kolozsvár lapját.

³ L. A Limes Dacius felső része. Budapest. 1880. 16. l.

8. A *Darvas-hegy* tetején dr. *Finály Gábor* tanár az 1900. év nyarán egy római óratorony (specula) 21 négyzetméter területű alapját ásatta ki.¹

9. A *Paduritia hegy* tetején pedig ugyanakkor egy római major épületének substructiói kerültek feltárás alá. (Leírása ugyanott.)

10. A *Paduritia* hegyre felmenő szekérút jobboldalának szélén 1909-ben egy beomlott római kút fedeztetett fel, mely az előbb jelzett két épület lakóinak szolgáltattott ivóvizet.²

11. A *Paduritia* hegy lábánál nyitott kavicstermelő gödrökben kőépület alapfalait ásták ki a munkások s ugyanekkor nagymennyiségű római edényeserepeket gyűjtöttem össze a feltárt épület közelében.

Az itten felsorolt lelőhelyek tehát világos bizonyítékául szolgálnak arra nézve, hogy a római út a mai falu területén is átvezetett s így szükségképpen a Bozos tavat is átmetszette, miáltal a tó területét két külön részre osztotta. Az út déli oldalán levő vízűs, mély tavat a *dezsmeri patak* látta el vízzel, míg az északi oldalon lévő sekély, mocsaras, nádas részt a *Sós patak* táplálta s árasztja el ma is vízzel. A rómaiak utáni időben természetesen továbbra is használatban maradt az út, sőt századok múltán egyenesen alapjául kínálkozott a mostani országút kiépülésének. A *Szt.-Miklós* mellett maradt nagyobbik tó volt az oklevelekben is szereplő Bozos tó, mely perlekedések tárgyát képezte. 1519-ben szamosfalvi *Mikola István* tulajdonában volt a tó. Minthogy az 1518. április hóban *Pannonhalmán* egybegyűlt nagykaptalan *Nagyszombati Márton* fogadalmat tett bencés szerzetest (volt tatai apátot) választotta meg kolosmonostori apát úrnak, valószínűleg ő kellett legyen az, aki szamosfalvi Mikola Istvánnak 12 forintot kölcsön adott, melynek ellenértékéül az 1519. június 18-án Budán *Ujlaki Lőrinc* országbíró előtt Szentmiklóson lévő Bozos nevű halastavát kötötte le zálogul.¹

Idők folytán a tó medre részint a Szamos, részint a Sós-patak áradásaitól beiszapolódván, sekély vizű mocsár lett belőle, de a XVI-ik században bekövetkezett reformáció szelleme is ideállítható, mint pusztító tényező, mert az egyházi bőjtők kényszerének megszűntével a halastó gazdaságok is hanyatlásnak indultak.

Az állami út déli oldalán megmaradt kisebb, de mélyebb vizű tó ellenben még 1870-ben is megvolt a *Máv. állomás* déli területén, hol a tó legmélyebb része a 85. sz. vasúti őrház helyén volt. Ezt a Dezsmer falu körül eredő esermelyek egybefolyásából keletkezett kis patak tartotta fönn, melynek völgytorkolatában a tó m. e. 2-3 km.-nyire kihegyesedett, sőt régebb térképeken egészen fel Dezsmer déli haláráig vizes, mocsaras völgynek van jelezve.

Az apahidai öreg emberek még mind látták a tó szép sima víztükrét, szélein nádasokkal s a benne tanyázó vízi mada-

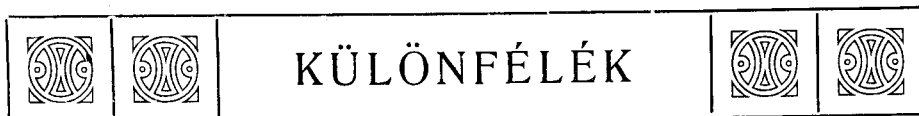
¹ L. Két római épületről Apahidán. Arch. Értesítő, 1901. évfoly. 239-250 l.

² Orosz Endre: Római kútról Apahidán. Arch. Értesítő, 1913. évfoly. 76-77 l.

³ Csomor Lajos: A Kolosmonostori bencés apátság és birtokai (1556-ig.) Kolozsvár, 1912. 89--90 lap.

rakkal. A tó Máv. kolozsvár—kocsárdi vonala 1871 tavaszán megkezdett építésének útjába esvén, lecsapoltatott. Erre vonatkozólag *Genersich A.* tanár egyik orvosi közleményében¹ írta hogy «Szamosfalva előtt egy nagyobb mocsár van és az *Apahída* melletti, az indóház letelepítésénél levezettetett. E mellett a rétek Szamosfalva és Apahída közt oly vízdúsak, hogy csakis a többé-kevésbé sikerült drainage által vannak az elmocársodástól megóva; dúsabb esőzés után pedig a legnagyobb rész víz alatt áll.» A lecsapolt tó medrét feltöltötték s még napjainkban is folyton töltögetik a mozdonyokból aláhulló szénsalakkal, hogy így a szárazzá telt helyeket rakodónak használhassák. Az egykori tónak romjai még felismerhetők a vasút és az országút mindkét oldalain meghúzódó mocsarakban, melyeknek növényzete: a *Phragmites*, *Tynha*, *Carex* és *Scirpus* fajok, valamint a *Butomus umbellatus*, *Alisma plantago*, *Lithrum salicaria*, *Triglochin maritimum*, *Cirsium canum* és *Ranunculus acer*. s.b. mutatja a kutatva szemlélőnek egy letűnt ősi tóhely utolsó maradványait.

¹ Jelentés a kolozsvár—kocsárdi vasútvonal építésekor a munkásoknál előfordult megbetegedésekről. Az Erd. Múzeum-Egylet Fvkönyvei. Új folyam. II. sz. 1875. 35. l.

A megázásról. A meghűlésnek mint betegségokozó tényezőnek jelentősége a modern orvos tudomány szemében nagyon csekély. Mig régebben több mint nyolcvan különböző betegség okai között szerepelt a meghűlés, ma már igen sok komoly kutató merőben tagadja a meghűlésből eredő betegségek létezését, sőt még azt sem hajlandó elismerni, hogy a meghűlés közvetve, a fertőzésre való fogékonyság fokozásával volna betegségokozó. A kérdés még vita tárgya s így merev álláspontra helyezni kedni nem szabad. Annál kevésbbé, mert a tapasztalás valóban amellett szól, hogy a szervezetet érő bizonyos hideghatások szerepet játszanak a betegségek keletkezésében.

Elméleti számítás szerint a megázás tényleg oly körülmények közé hozza az emberi szervezetet, melyben jelentékeny melegmennyiséget veszíthet. Az esővíz, rendszeren jelentékenyen (2—3 fokkal) hidegebb mint aminő a levegő hőmérséklete. Ez azonban csekély jelentőségű, mert a

legnagyobb hővesztést az okozza, hogy az átázott ruha elveszíti hőizoláló képességét és a test melegét kitűnően vezeti. A nedvesség párolgása nagy hőmennyiséget kíván (1 gm. víz ca. 550 gramm kalóriát) s a szükséges melegmennyiség nagy részben a test melegéből vonódik el. Különösen, ha a szél élénkíti a párolgást, lehet a hőelvonás nagyfokú és rohamosan történő. Még ha nem vesszük is számításba, hogy a levegő hőmérséklete eső alatt rendszeren lehűl, maga az átnedvesedés elég ok lehetne a meghűlésre. Az elmondottak alapján kiszámíthatjuk, hogy a megázás folytán beálló hőelvonás annál nagyobb lesz, minél inkább váltott a ruha hővezetővé és minél nagyobb vízmennyiséget kell elpárologtatni.

A védekezés tehát többféle lehet: Megakadályozhatjuk a ruházat átnedvesedését; ezt a célt szolgálja a vízhatlan szövetekből készült ruhadarabok, melyek állandó viselése ugyan egészségtelen, — mert aka-

dályozzák a perspirációt — megázás ideje alatt azonban nem kifogásolható. Ruháink szövetjét, különösen a túrista és vadászruhákét úgy kell megválasztanunk, hogy porusaikat a víz ne tökéletesen töltse ki s így a ruha melegvédő képessége legalább részben megmaradjon. A nem simított flanel és loden szöveteknek ez a tulajdonsága eléggé meg van. Ha az ázás csak rövid ideig tartott és a száraz idő még szabadban talál, esetleg célszerűvé válik — ha a hőmérsékleti viszonyok megengedik, — az átázott ruhadarabok levetése, mert ezáltal megtakarítjuk a bennük levő víznek testünk melegével történő eltávolítását. Sokszor, különösen zivataros eső idején az a fogás is beválik, hogy az eső előtt amennyire csak lehet levetkőzünk és ruháinkat az ázástól megóva (vizhatlan hátizsák) dus módjára élvezzük a záport, hogy utánna megtörülközve száraz ruháinkat felöltjük, vagy átázott ingünkre öltve a kabátot Priessnitz borogatásban folytassuk utunkat. Az utolsó pont, tudniillik az út folytatása, igen fontos. A testi munka, a gyors gyaloglás testünk hőtermelését jelentékenyen fokozza és nemcsak a lehűlést teszi kisebbé, hanem a tapasztalás szerint a meghűlés veszedelmét, is jelentékenyen csökkenti. Hiba tehát, átázottan kocsiba ülni vagy átázott ruhában megpihenni.

Ha alkalmunk van valami hajlékba betérni, célszerű levetkőzni, megtörülközni és csak a tüznél megszáritott ruhákba öltözni újra, de testünknek mozgás útján történő fölmelegítéséről ilyenkor sem szabad megfeledkezni.

Forró italok, tea, limonádé, vagy kellő mennyiségű alkohol, elősegítik bőrünk ereinek reaktios kitágulását s megszüntetik a hideg hatás alatt beállott görcsöt az ereknek és ezáltal úgy látszik meghűlés ellenesen hatnak. Rövid ideig tartó meleg vagy forró irdó igen nagy fázás, vagy tartós borzongás esetén jó.

A lábbeli megszáradása és a láb felmelegedésére is ügyelnünk kell,

mert ez a nagy fölszínű, de melegtermelő izmok nélkül való s gyakran rossz vérkeringésű testrészt, gyakran igen nehezen melegszik fel. Ajánlatos a forró lábfürdő, a lábak erőteljes megdörzsölése durva ruhával, sósborszesszel, denaturált szesszel vagy hóval. A megázás különben sokkal ritkábban okoz betegséget, mint azt sokan gondolják. Gyakorlatos katonák, túristák, a szabadban dolgozó munkások, földmivesek gyakran bőrig áznak s ettől ugyan nem lesz semmi bajuk. Mint pontos megfigyelés, különösen bizonyító erejű a következő eset, melyet dr. O. Rybák ismertett. 1912. jun. 2-án a prágai tornaversenyen 5445 5—16 éves iskolás gyermeket a tornatéren 46 percig tartó záporosó ért. A levegő hőmérséklete 26.2 fokról 11.5 fokra esett. a levegő nedvessége 60-ról 94%-ra nőtt. A bőrig ázott gyermekek az eső után teljesen átázott polgári ruháikba öltöztek s részben kocsin, részben gyalog távol eső otthonukba indultak, miközben a legtöbb mé egyszer megázott. A nedvesség és hideg 2—4 óra hosszat hatott a gyermekekre. Mintaszerű pontossággal ellenőrizték a hatodfélezer gyermek egészségét a következő időben s megállapították, hogy 7 napon belül csak 12 könnyű jellegű megbetegedés fordult elő s ezek is oly természetűek voltak, hogy legföljebb ötöt lehetett némiképpen a megázásból eredő meghűléssel magyarázni.

A megázás tehát, mint betegség- okozó normális körülmények között egészen jelentéktelen s az egészséges embernek, még ha nem is valami nagyon edzett, nem kell tőle félnie.

Dr. Dalmady Zoltán. („Egészség“ u.)

Üdülő- és kéjutazás. A kettő között különbséget kell tennünk, hiszen az egyik csaknem fordítottja a másiknak. Míg ugyanis szinte rendjén van, ha az ember egy hosszabb kéjutazásából kimerülve, vagy legalább az utazással egy időre betelve s jó csomó pénzétől megkönnyebbülve érkezik vissza, addig az üdülés céljából tett útunk végén csakugyan

üdéknek, frisseknek kell lennünk. A kójútazás után jól esik kis pihenő, míg az üdülőútazás hatványozott fölfrissülés. Kójútazásra csak nagyon gazdag és semmittevő embereknek, (főként asszonyoknak) lehet szükségük, — éppen a kifárasztó hatása miatt, — míg üdülő útra minden munkálkodó férfinek.

Elég baj, hogy éppen azok, akiknek szükségük van rá, rendszeren nem tudják megfelelően kitervezni, előkészíteni s végrehajtani üdülő útjukat. Igaz, általában helyes az a törekvés, hogy minél kevesebb pénzzel minél többet és jobban utazzunk, hanem rendszeren, aki sokat markol, keveset fog. Gondoljunk *Mirza Saffi* szép mondására:

„A rózsza édes illat;
Elég, nem kell letépní;
Kinek elég az illat, azt
Tövise meg nem sérti.“

Nem kell mindent látni akarnunk. S mindjárt csak olyan utat tervezünk, amelyre elegendő pénzünk van. Megszokott kerékvágásunkból sem jó nagyon kizökkeni; helytelen például, ha az egész évben íróasztal mellett görnyedő hivatalnok Svájcba érkezve egyenesen alpinista akar lenni.

Egyébként azonban a szórakozás, üdülés módja is nagyon egyéni dolog; általános szabályt nem lehet fölállítani. Ami az egyiknek időtöltés, másnak unalom.

Mégis valami. Családdal, — főként gyermekekkel — ne menjünk üdülő útra!
Gé.

„Nagy lábom . . .!“ Ezen a helyen is megemlékeztünk már arról, hogy a lábak nagyobb arányú növekedésének egyik legfőbb okául a sportolást és túristáskodást tartják.

(Bizonyára elegendő csak így zárójelben is megjegyezmem, hogy itt csak a női lábokról van szó!)

A sportok közt is legujabban különösen a *hockey*nek tulajdonítanak föltűnő láb-növesztő hatást, amint ezt

egy jó nevű angol orvos, *Morgan* dr. minap kijelentette.

Annyi bizonyosra vehető, hogy egy egyén szervezetének kifejlődési ideje igen rövid arra, hogy bármily sportnak valami föltűnőbb növesztő hatása mutatkozhatnék.

De tekintsünk szét az állatvilágban. Többé-kevésbé alkalmas és minden esetre érdekes példákra akadunk.

Legközelebb esnek hozzánk a majmok. Amint tudjuk, legnagyobb részük *arboricol*, azaz fákön él. Az ágakon való kapaszkodás ugyancsak igénybe veszi kezüket is, lábukat is. S ennek ellenére azt tapasztaljuk, hogy kicsiny, azaz inkább rövid lábuk s föltűnően keskeny, arisztokratikus kezük van. A keskeny kéz némely fajnál szinte túlzásba megy, annyira, hogy a hüvelyk újj elsatnyúl.

A sziklákon élő pávián fajok is aránylag kis kezűek és lábuaik.

Éppen ilyen érdekes jelenség, hogy a par excellence hegyi lakó kérődzők; zergék, kecskék, juhok mily forrás kis lábra, illetve patákra tettek szert, míg a sík földön élő tulok és bivaly fajok, — igaz testük is otrombább! — nagy lábuaik. S még különösebb és tanulságosabb a lófélék esete. Amint tudjuk, a harmadkori ló még három csülkű volt s ennek megfelelően lába is esetlenebb. S amint megsaporodtak ellenségei és nagyobb gyorsaságra, nagyobb távolságok befutására volt szüksége, a három pata közül kettő elcsenevészett s a láb szikárabb lett.

Mind ezek alapján elméletileg az eddigi fölfogásnak épp az ellenkezőjét lehetne kisütnünk: a sok járás, turistáskodás szikárabbá, keskenyebbé teszi a lábfejet. Lehet, hogy valamivel hosszabb lesz, de hiszen az esztétika mai fölfogása szerint éppen a hosszú, keskeny lábfej a szép.

S ennek a fölfogásnak helyességét bizonyítani látszik az a körülmény, hogy éppen a legtöbbet sportoló és turistáskodó nőknek, az angoloknak van legkeskenyebb lábuk.
Gé.

		EGYESÜLETI ÉLET		
---	---	------------------------	---	---

Az E. K. E. brassói osztálya a Szentanna-tónál. Augusztus 18 án az E. K. E. brassói osztálya Aronsohn Arnold vezetése alatt igen szépen sikerült kirándulást rendezett Tuszád-füldőre és a Szentanna-tóhoz. A kiránduláson részt vettek Aronsohn Áronné, Feyér Berta, Feyér Janka, Simmer J. né (Budapest), Simmer J. (Budapest), Arohnsohn Arnold, Feyér Árpád és Virág N. A kirándulók a reggel 5 óra 30 perckor induló vonattal utaztak el Tuszád-füldőre. Innen rövid időzés és a fürdő megtekintése után kigyalogoltak a Szentanna-tóhoz, hová 11 órakor érkeztek meg, a gyönyörű tájkép mindenkit meglepett. Hosszabb időzés után visszatértek és hazautaztak Brassóba, hová 9 óra 30 perckor este érkeztek meg. A kirándulásnak az idő nagyon kedvezett.

Az E. K. E. a Bucsesen. Az E. K. E. brassói osztálya augusztus hó 19-én és 20-án igen szépen sikerült kirándulást rendezett a Bucsesre. A kiránduláson részt vettek: Aronsohn Arnoldné, Feyér Berta, Aronsohn Arnold, Ambrus József, Beer Mór, dr. Beregi Endre, Ermelli Sava, Gyertyánffy László, Gyertyánffy Aladár, dr. Hatala Péter, Hintz Henrik, Weisz Ernő, Kócs Brunó, Kovács N., gróf dr. Logothety Oreszt, Lusztig Miklós, Pap Simon, Révész József, Theil Zoltán, Zakariás János, dr. Zomúori Albert, Zonda Ferenc, ifj. Zonda Ferenc, Zonda László és Zonda Lóránd. Aronsohn Arnold a nagykőhavasi menedékház buzgó gondnokának vezetése alatt szekerem utaztak a Nagyvidombák-patak mentén a villamosműig. Innen a kirándulók a Malaesti völgyben fekvő menedékházig gyalogoltak éjjeli szállásra. Itt meghálván, másnap hajnali 5 órakor kezdték meg a hegymászást a Bucsecsnek Omu nevezetű csúcsára, a honnan nagyszerű panoráma tárult a

kirándulók elé. Később a felszálló köd miatt a társaság nagyobb része a rendes úton visszatért a Malaesti menedékházhoz és Rozsnyón keresztül még aznap este visszautazott az esti vonattal Brassóba. Dr. gróf Logothety Oreszt vezetése alatt a másik rész leereszkedett Romániába és megkerülve a Carajman-csücsöt, a vadregényes és meredek Jeppi völgyön leereszkedett Bustenibe és onnan autón utaztak Predealra s innen a személyvonattal vissza Brassóba. Mindenki már otthon volt, a mikor este felé nyugat felől jövő eső váltotta fel a jó időt. Egészben véve a természet szépségei iránt fogékony Szent Istvánnapi túristák egy igen szépen sikerült kirándulás emlékét s csinos gyopár csokrokat vittek haza magukkal.

Az E. K. E. választmányi ülése. Szeptember hó 10-ikén az E. K. E. választmánya rendes havi ülést tartott. Jelen voltak: Deák Zsigmond ezredes, Eisler Mátyás egyet. m. tanár, dr. Gámán József kamarai titkár, Incze Gerő kuriai bíró, Kossutány Ignác dr. egyet. tanár, gr. Lázár István, Orosz Endre igazgató, dr. Ruzitska Béla egyet. tanár, dr. Páter Béla akad. igazgató, Sárdi Lőrinc, dr. Szentkirályi Ákos, Werger István és M. Kovács Géza főtitkár. Elnökölt gróf Lázár István, jegyzett Szentkirályi Ákos, előadott M. Kovács Géza főtitkár. Elnök megnyitván az ülést jelentette, hogy Tanács József és dr. Szádeczky Lajos elmaradásukat kimentették, azután elrendelte az utolsó ülés jegyzőkönyvének felolvasását, melyet minden észrevétel nélkül hitelesítettek. Ezután M. Kovács Géza főtitkár tett jelentést az egyesület egy havi életéről. A jelentést jóváhagyólag vették tudomásul. Tárgyalás alá került még a Zichy-barlang kezelésének ügye és tisztikari tanács javaslatára megbízták főtitkárt, hogy

a Zichy-uradalommal a tárgyalásokat kezdje meg és az eredményről annak idején tegyen jelentést. Előterjesztett az alakítandó túrista szövetség alapszabály-tervezete, azonban azt nem fogadták el, hanem a választmány felhatalmazta az elnökséget, hogy az alakuló értekezleten az egyesületet képviseltesse. Olvastatott a lábszánkó szövetség alakítására vonatkozó mozgalom is. Kimondotta a választmány, hogy az alakítandó lábszánkó szövetségbe nem lép be. Kimondotta továbbá a választmány, hogy rendes évi közgyűlését később meghatározandó időpontban Kolozsvárt fogja tartani. Igen élénk érdeklődés között tárgyalták Tordaaranyos vármegye alispánjának a vármegye túristasági feldolgozására irányuló átíratát és útasították az irodát, hogy a feldolgozás mikéntjére nézve készítsen részletes tervezetet és kísérelje meg Tordán egy túrista osztály szervezését. A kirándulások ügyénél örömmel vették tudomásul, hogy egy németországi hírlapíró az egyesület vezetése mellett nagyobb erdélyi út-

zást tett. Majd letárgyalták az erdélyi fürdők ügyére vonatkozó miniszteri leiratokat és a téli rendes összejövetel idejének és helyének megállapítása után több apró folyó ügyet elintézve, este 7 órakor ért az ülés véget.

Hazafias kérés. Egyesületünk alakulása alkalmával azonnal megkezdte egy túrista szakkönyvtárnak létesítését, abból a közhasznú célból, hogy mindazoknak, akik utazási ügyekben az egyesülethez fordulnak, a szükséges felvilágosításokat megadhassa. Az egyesületi könyvtár 20 év alatt mintegy 6000 kötetre szaporodott föl. A könyvtárt féltő gondattal kezeljük és igyekezünk azt folytonosan gyarapítani. Ebből az a körül a tiszteletteljes kéréssel fordúlunk Tagtársainkhoz, hogy sziveskedjenek felesleges utikönyveik és térképeik adományozásával a könyv és térképtárt gyarapítani. Kérésünket megújítva vagyunk, Kolozsvár, 1913. szeptember 7. Hazafias üdvözléssel: Gróf Lázár István s. k. elnök. M. Kovács Géza s. k. főtítkár.

Torda és környéke. Túrista kalauz. II. kiadás. Írta Pap Domokos. Ára 20 fillér. 41 lap számos képpel. A tordai székely társaság kiadványa.

Az előpataki széke y kongresszusra indultunk Marosvásárhelyről, nagyobb társasággal. De elébb a tordai székelyeket fogadtuk, akik szép számmal csatlakoztak hozzánk. A kényelmesebb, rövidebb és olcsóbb brassói vonal helyett a Gyergyó felé vezető vargabetűt választották, csak-hogy a székely körvasúton utazhassanak. Mert minden székely közcél csak kerülő úton lehet elérni. Ez a székely-kérdésnek nevezett székely nyomorúság egyik gyökere

A tordaiak közt volt dr. Boross Elek városi főjegyző, aki városának nemcsak a közigazgatásban, hanem a sajtóban is jelles pennája. El sem helyezkedtünk a

vasúti kocsik szakaszaiban, Bo:oss egy nagy csomag füzetet vett elő. Talán Deák Lajos biztatása nélkül is mindnyájan vásároltunk volna belőle és Előpatakon is jó keletje volt a könyvecskének.

A tordai székely társaság igen okosan cselekedett hogy kiadta ezt a csinos könyvet és ilyen olcsón adogatja. Az ilyen célszerű és olcsó ismertető füzet roppant hasznos az illető városra és vidékre nézve. De a túristára nézve is. Felkelti az érdeklődést, előmozdítja az idegenforgalmat, tájékoztatja az utast és lényegesen hozzájárul a honismertetéshez, ami a nemzeti műveltségnek egyik alapozó eleme.

Az ügyes kalauz ismerteti Torda város múltját és elég részletesen jelen állapotát, különösen a sósfürdőket, melyek nagyobb lendületet érdemelnének. Kellően meltatva van a Torda és a túri hasadék, úgyszintén

az újabb időben kissé elhanyagolt Torockó és környéke. Szó van még a Járavizérről és Dobrinról, a Borréven felüli Aranyos-völgyről, a Vidalykő, a runki sörös, a bedellői csontbarlang, a pótsági patak, Szolcsva, Topánfalva és vidéke és a Kis-Aranyos völgye kellő kiemeléssel. Tizenkét elég jól sikerült kép szemlélteti a legnevezetesebb tájakat és épületeket. A 42., üres lapon jól elfért volna egy részletes tartalomjegyzék, mely ilyen kis könyvnél is jó, mert gyors áttekintést nyújt és megkönnyíti a tájékozódást.

Kívánatos volna, hogy Erdélynek min-

den vidékéről, kivált a túrista szempontból vezetésekéről, volnának ilyen ügyesen szerkesztett kalauzáink. Az alak a kezelhetőség érdekében kisebb is lehetne. Nagyon hasznos volna azonban az illető város tervrajza és a vidék térképe. Nem szükséges a művészi technika, sem a tudományos tüzettség. Csak általános tájékozás kivált a túrista számára

Az E. K. E.-nek most készülő új Erdélyi kalauza alapul szolgálhat az ilyen vidéki útmutatók számára, a megkívánt lokális kiegészítésekkel, esetleg igazításokkal.

Br. H.

A félesztendő „Az Érdekes Újság“.
Első félesztendő pályáját megfutotta „Az Érdekes Újság“. Meglepetésül jött és úgy győzött, mint egy kellemes meglepetés: az első órában már meghódította a közönséget. Ünnepe, amikor friss szám kerül a család asztalára. „Az Érdekes Újság“ ezt a gyors népszerűséget nyilván annak köszönheti, hogy nemcsak a közönség jogos kíváncsiságát elégíti ki gazdag és aktuális képtartalmával, de súlyt fektet a képek művészi szépségére és izléses kiállítására is. A legszebb, a legérdekesebb és legaktuálisabb képek mindenkor „Az Érdekes Újság“-ban találhatók. Hozzájárultak „Az Érdekes Újság“ gyors népszerűségéhez mellékletei is. „Az Érdekes Újság“ számol a család minden igényével és öröme az egész családnak, szülőknek és gyermekeknek egyaránt. Az első félesztendő tanúságot tiszta mellette, hogy „Az Érdekes Újság“ beváltotta, amit ígért. Igazán az érdekességek újságja volt. Aktuális, érdekes, változatos, izléses és tartalmas. Az eddig megjelent számok képes története a lefolyt félesztendőnek. Egyoldalú politikai állásfoglalás nélkül, tárgyilagos krónikása a hét eseményeinek és azokat mutatja be, akikről — gyűlölködve vagy rajongva — de beszélnek, mert érdekesek és aktuálisak. „Az Érdekes Újság“ előfizetési ára: negyedévre 2·80 K, felévre 5·60 K, egy évre 11·20 K. Egyes szám ára 24 fillér. Kiadóhivatal Budapest, V., Váci-körút 78. szám alatt van.

Páratlan népszerűség. Az a népszerűség, melynek a *Pesti Hírlap*, radikális szabadevű, ellenzéki napilap, ma széles Magyarországon, sőt a külföldön élő magyarok közt is örvend, igazán páratlannak mondható. A *Pesti Hírlap* egyik közelebbi héten tárcát hozott Molnár Ferenc, Gárdonyi Géza, Szomaházy István, Heltai Jenő és Mórincz Zsigmond tollából; tehát egy héten öt legkedveltebb írótól. S hol van még rendes tárcáiróknak egész serege: Abonyi Árpád, Szini Gyula, Porzolt Kálmán, Szász Zoltán, Murai Károly, Lux Terka, Bokor Malvin, Vay Sándor, Szabóné Nógáll Janka, Pakots József, Diplomata, Pásztor József, Tömörkény István stb.

A *Pesti Hírlap* külön kedvezményeket is nyújt előfizetőinek; a Divatszalon c. kitűnő divatlapot kedvezményes áron rendelhetik meg és karácsonyi ajándékként kapják a *Pesti Hírlap* nagy képes naptárát.

A *Pesti Hírlap* naptárát az 1914 ik évre, gazdag szépirodalmi, ismeretterjesztő és közhasznú tartalommal, minden új előfizető is ajándékként kapja, aki legalább október óta előfizetője lesz a lapnak.

A *Pesti Hírlap* előfizetési ára egy óra 2·40, két óra 4·80, október-decemberi negyedévre 7 kor. A *Divat-Szalon* című divatlappal együtt negyedévre 9 korona 80 fillér.

A *Pesti Hírlap* kiadóhivatala, hova az előfizetést legcélszerűbb postautalvánnyal beküldeni Budapest, V. ker., Váci-körút 78. szám alatt van.